

AINEKOHTAINEN OPETUSSUUN- NITELMA

PIANO, VAPAA SÄESTYS

Porvoon kaupungin sivistyslautakunta 12.3.2019

Päivitetty 1.8.2023

Vapaa säestys on luovan ilmaisun yhdistämistä muusikon perustaitojen hallintaan. Oppiaineena se on monimuotoinen, moniarvoinen sekä oppilaan tarpeisiin mukautuva. Keskeisiä taitoja ovat musiikin peruselementtien sekä musiikin yleisten ilmiöiden ymmärtävä hallinta, joka ilmenee kykynä luoda tai toistaa musiikkia ilman kirjoitettua tekstuuria.

Vapaa säestys oppiaineena linkittyy pianon opintoihin jo valmentavasta opetuksesta lähtien oman opettajan johdolla. Vapaan säestyksen perustaso 1-suorituksen jälkeen vapaan säestyksen opinnot jatkuvat siihen perehtyneen opettajan johdolla, rinnakkain piano-opintojen kanssa. Suoritettuaan perustason 2 sekä pianonsoitossa että vapaassa säestyksessä, voi oppilas halutessaan jatkaa opintojaan perustasolla 3 sekä syventävissä opinnoissa vapaata säestystä painottaen.

Perusopinnot

***Perustaso 1**

***Perustaso 2**

***Perustaso 3**

Syventävät opinnot

VAPAAN SÄESTYKSEN PERUSOPINNOT

Yleiset tavoitteet kaikille tasoille:

- Kehittää oppilaan kykyä hahmottaa musiikkia kuulonvaraisesti
- Perehtyä mm. äänenkuljetukseen, soinnuttamiseen ja sointujen merkintätapoihin sekä eri musiikkityyleille luonteenomaisiin säestystyyliin ja harmoniakulkuihin
- Kannustaa oppilasta musiikin elämänikäiseen harrastamiseen ja ylläpitämään pysyvää musiikkisuhdetta
- Edistää vuorovaikutusta ja tarjota luontevia tilaisuuksia yhteismusisointiin ja sosiaaliseen kanssakäymiseen
- Antaa valmiuksia ammattiopintoihin

Perustaso 1

Perustaso 1 sisältyy pianonsoiton perustasojen 1 ja 2 opintoihin. Perustaso 1 luo pohjan vapaan säestyksen tasojen 2 ja 3 opinnoille. On suositeltavaa, että opintojaksoa opettaa oppilaan oma pianonsoiton opettaja.

Tavoitteet

Tutustutaan vapaaseen säestykseen. Tavoitteena on, että oppilas hallitsee perussykkeen, osaa säestää perustehoilla (I, IV, V7) reaalisointu- ja astemerkeistä sekä tutustuu musiikin kuulonvaraiseen tuottamiseen.

Sisältö

Harjoitellaan säestämään aluksi helpoissa sävellajeissa (noin kahteen etumerkkiin asti) perusfunktioilla (I, IV, V7) 3/4-, 4/4- ja 6/8- tahtilajeissa niihin sopivilla säestystyyyleillä. Melodioita ja säestyksiä harjoitellaan tuottamaan myös kuulonvaraisesti. Tutustutaan improvisointiin. Ohjelmistona käytetään kansan- ja lastenlauluja sekä muuta sopivaa ohjelmistoa.

Suoritus

Suorituksen ensimmäinen osa suoritetaan pianon perustasolla 1 teknisen osan yhteydessä: Oppilas valmistaa etukäteen kahdeksan oman opettajan valitsemaa sävellajia, joiden suoritus on mahdollista jakaa kahteen osaan: neljä ja neljä. Teknisen osan suorituksessa oppilas soittaa lautakunnan valitsemasta sävellajista/sävellajeista asteikon ja murtokolmisoinnut kahden oktaavin alalta ja perussoinnut (I-IV-V). Kyseisen sävellajin perussoinnuilla säestetään etukäteen valittu laulu, jossa opettaja tai avustaja soittaa tai laulaa melodian. Dominanttiseptimisoinnun (V7) käyttöä ei vielä vaadita, ja soinnut on mahdollista esittää perusasemissa.

Suorituksen toinen osa suoritetaan pianon perustasolla 2 teknisen osan yhteydessä säestystehtävänä: Tehtävä annetaan oppilaalle 10 minuuttia ennen esitystä. Oppilaan tehtävänä on tunnistaa kappaleen sävellaji ja tuottaa sen kolmen perussoinnun käänöksillä (I – IV – V7) kappaleen perusrhythmiä ilmentävä säestys. Tehtävän tahtiosoitukset voivat olla 2/4, 4/4 (vuorokäsisäestys), $\frac{3}{4}$ (valssisäestys) tai 6/8 (murtosointusäestys). Oppilas harjoittaa säestyksen melodiaa kuulematta. Opettaja/avustaja laulaa tai soittaa melodian esitystilanteessa.

Suorituksen arvioivat opettaja, kollega ja oppilas yhdessä, ja siitä annetaan suullinen ja kirjallinen palaute. Vapaan säestyksen perustaso 1 on suoritettu, kun pianon perustason 2 yhteydessä oleva säestystehtävä on suoritettu. Koosteet suoritusten palautteista kirjataan Eepokseen.

Perustaso 2

Tavoitteet

Oppilas saa valmiudet selviytyä säestys- ja soinnutustehtävistä helpoissa sävellajeissa (kahteen etumerkkiin asti). Oppilas tuntee sävellajien perustehot (I, IV, V) ja niitä vastaavat

reaalisointumerkit. Lisäksi oppilas totuttautuu musiikin käsittelyyn kuulonvaraisesti, improvisoiden ja säveltäen.

Sisältö

- Opetellaan säestämään käyttämällä kolmisointuja ja dominanttiseptimisointuja
- Soinnutetaan moduloimattomia, ts. samassa sävellajissa olevia melodioita perustehoilla
- I-IV-V7-I-sointukulun lisäksi opetellaan käyttämään II-V7-I-VI-sointukulkua säestyksissä
- Säestyskuvioita harjoitellaan eri tahtilajeissa ja tutustutaan eri säestystyyleihin kuten beat, vaihtobasso (alla breve 2/2 ja valssi), murtosointu (4/4 ja 12/8)
- Harjoitellaan rakenteiden hahmottamista (kuten alku-, väli- ja loppusointo tai maalit ja segno- ja coda- merkinnät)
- Työtapoina käytetään improvisointia ja säveltämistä
- Ohjelmisto sisältää vähintään kymmenen kappaletta. Kappaleiden on edustettava monipuolisesti eri tyylejä. Ohjelmistoon voi sisältyä omia sävellyksiä ja sovituksia.

Suoritus

Tekninen osa

Tekninen osa koostuu säestystehtävästä ja soinnutustehtävästä. Tehtäviä saa valmistaa **15** minuuttia. Säestystehtävän ja soinnutustehtävän tulee olla eri sävellajeissa ja mielellään eri tahtilajeissa.

Säestystehtävässä esiintyy I, IV ja V7 asteen sointuja. Tehtävänä on tunnistaa ja tuottaa kappaleen perussykettä ilmentävä säestys näillä soinnuilla.

Soinnutustehtävässä soinnutetaan tuttu melodia perustehoilla. Soinnut saa halutessaan kirjoittaa tehtäväpaperiin. Tehtävä voidaan esittää ilman melodiaa, jolloin toinen henkilö tuottaa sen.

Jos tekninen osa suoritetaan ennen taiteellista osaa, sen arvioi oma opettaja ja yksi lautakunnan jäsen. Oppilas osallistuu arviointiin. Kooste palautteesta kirjataan Eepokseen.

Taiteellinen osa

Valmistettu ohjelma koostuen kolmesta erityyilisestä kappaleesta, joista yksi voi olla oma sävellyks.

Kappaleiden melodian voi soittaa tai laulaa joko oppilas itse tai toinen henkilö. Kappaleet voi esittää konsertissa tai konsertinomaisessa tilanteessa.

Taiteellisen osan arvioivat oppilas, opettaja ja lautakunta, johon kuuluu puheenjohtaja ja 1-2 jäsentä. Taiteellisesta osasta annetaan oppilaalle suullinen ja kirjallinen palaute. Kooste palautteesta kirjataan Eepokseen.

Perustaso 3

Tavoitteet

Perustason 3 opintojen tavoitteena on, että oppilas saa valmiudet selviytyä tavallisimmista säestys- ja soinnutustehtävistä.

Tavoitteena on laajentaa sävellajien tuntemusta kahdesta etumerkistä eteenpäin. Oppilas tuntee sävellajien perustehot (I, IV, V7) ja niitä korvaavat soinnut (III, VI, II sekä mahdollisesti VII) sekä niitä vastaavat reaalisointumerkit. Oppilas harjaantuu tuottamaan yhtä aikaa melodiaa ja harmoniaa sekä kehittämään muita musiikin käytännön tilanteissa vaadittavia taitoja.

Oppilas syventää taitojaan rytmin käsittelyssä ja muodon hahmottamisessa. Oppilas harjaantuu luomaan musiikkia kuulonvaraisesti, improvisoiden ja säveltäen. Oppilasta autetaan ja rohkaistaan etsimään ja kehittämään musiikillista persoonaansa ja itseilmaisuaan.

Sisältö

- Tutustutaan nelisointuihin ja niiden merkintätapoihin (7+5, dim7, sus, add9) ja opetellaan käyttämään tavallisimpia nelisointuja (maj7, m7, m7-5, 7).
- Soinnutetaan melodioita perustehoilla ja niitä korvaavilla soinnuilla, sekä tutustutaan väldominanttiin rinnakkaissävellajien välillä liikuttaessa.
- I-IV-V7- ja II-V7-I-VI- sointukulkujen lisäksi oppilas tutustuu diatoniseen kvinttikiertoon.
- Säestyskuvioita harjoitellaan edellä opittujen lisäksi (beat, vaihtobasso, murtosointu) myös muissa käytännön tilanteissa tarvittavissa tyyleissä ja tahtilajeissa (esim. tango ja beguine). Lisäksi tutustutaan kolmimuunteiseen fraseeraukseen (esim. shuffle tai fox-trot).
- Harjaannutaan etsimään sointusäveliä melodian alapuolelle oikealla kädellä, rytmistä säestyskuviota ei vielä vaadita.
- Harjoitellaan rakenteiden merkitsemistä ja tuottamista (kuten alku-, väli- ja loppusointo tai maalit ja segno- ja coda- merkinnät).
- Säestetään tuttuja kappaleita kuulonvaraisesti.
- Työtapana käytetään improvisointia.
- Ohjelmistona vähintään 15 kappaletta, joihin voi sisältyä omia sävellyksiä ja sovituksia. Kappaleiden on edustettava monipuolisesti eri tyylejä.
- 12-tahtisen bluesin säestäminen.

Opiskeltaessa pianonsoittoa vapaata säestystä painottaen, opintoihin lisätään seuraavat osiot:

- Vähintään kuusi eri tyylikausia edustavaa kappaletta pianonsoiton perustasolta 3
- Kahdeksan asteikkoa, murtokolmisoinnut ja kadenssit opettajan valinnan mukaan, joita ei ole vielä soitettu pianon perustason opintojen yhteydessä. Asteikot ja murtokolmisoinnut soitetaan neljän oktaavin alueelta
- Kromaattinen asteikko neljän oktaavin alueelta
- Etydejä ja/tai muita teknisiä harjoituksia

Suoritus

Tekninen osa

Annetun kappaleen säestäminen reaalisointumerkeistä. Oppilas tuottaa sointujen hallinnan lisäksi kappaleeseen sopivan säestyksen. Tehtävä vastaa vaikeustasoltaan ohjelmiston helpoimpia kappaleita.

Soinnutustehtävä, jossa tulee käyttää perustehojen lisäksi niiden korvaavuuksia.

Korvakuulotehtävä, jossa säestetään tuttu laulu helpossa sävellajissa.

Vapaaehtoinen improvisointitehtävä, joka arvioidaan osana suoritusta.

Säestys- ja soinnutustehtäviä saa valmistella yhteensä **20** minuuttia. Tehtävien tulee olla eri sävellajeissa ja mielellään eri tahtilajeissa.

Teknisen osan arvioivat yhdessä oppilas, opettaja ja yksi lautakunnan jäsen. Oppilaalle annetaan suorituksesta suullinen ja kirjallinen palaute. Kooste palautteesta kirjataan Eepokseen.

Taiteellinen osa

Viiden kappaleen valmisteltu ohjelma, joista vähintään kaksi on melodian kanssa soitettavia ja vähintään yksi yhteismusisointitehtävä. Kappaleet voi esittää konsertissa.

Opiskeltaessa pianonsoittoa vapaata säestystä painottaen, suorittaa oppilas lisäksi vähintään kolmen kappaleen eri tyylikausia edustavan ohjelmakokonaisuuden pianon perustasolta 3.

Taiteellisen osan arvioivat yhdessä oppilas, opettaja ja lautakunta, johon kuuluu puheenjohtaja ja 1–2 jäsentä. Oppilaalle annetaan suorituksesta suullinen ja kirjallinen palaute. Kooste palautteesta kirjataan Eepokseen.

PIANON VAPAAN SÄESTYKSEN SYVENTÄVÄT OPINNOT

Tavoitteet

Syventävien opintojen tavoitteena on antaa oppilaalle valmiuksia toimia muusikkona erilaisissa käytännön tilanteissa sekä valmistaa oppilasta ammattiopintoihin.

Oppilas hallitsee sävellajin perustehot, niitä korvaavat soinnut, välidominantin sekä osaa soinnuttaa niillä melodioita. Lisäksi hän tuntee reaalisointumerkintöjen muodostumisperiaatteet ja osaa tarvittaessa tulkita nelisointuja laajempia sointuja. Oppilas hallitsee nelisointuharmoniaa sekä kolmimuunteista fraseerausta käytännön tilanteissa.

Oppilas oppii hahmottamaan tavallisimmat musiikin muotorakenteet. Rytmin ja pulssin hallintaa kehitetään ja vahvistetaan. Oppilas harjaantuu luomaan musiikkia kuulonvaraisesti, improvisoiden

ja säveltäen.

Oppilas pystyy tuottamaan yhtä aikaa melodian ja sille luontevan säestyksen sekä muuntelemaan näitä. Hän oppii ymmärtämään tyylin vaikutusta harmoniaan, rytmikkaan ja soittotapaan sekä etsimään omaan musiikillista ilmaisuaan pystyen soveltamaan tyyliintuntemustaan musisoinnissa.

Opiskeltaessa pianonsoittoa vapaata säestystä painottaen on ohjelmistoon sisällytettävä pianon syventävien opintojen ohjelmistoa opettajan harkinnan mukaan, kuitenkin vähintään kuusi eri tyylikausia edustavaa teosta.

Sisältö

- Soinnutetaan melodioita perustehoilla, niitä korvaavilla soinnuilla sekä käyttäen hyväksi väldominantin mahdollisuuksia.
- Harjoitellaan nelisointuharmonian käyttöä, kuten diatonista kvinttikiertoa.
- Oppilaan odotetaan hallitsevan kaikki sävellajit.
- Vahvistetaan käytännön tilanteiden vaatimaa säestyskuvioiden hallintaa.
- Opetellaan yhdistämään melodia ja säestys käyttämällä säestysrytmejä myös oikeassa kädessä. Tutustutaan myös koko säestyksen soittamiseen pelkästään vasemmalla kädellä. (esim. stride)
- Harjoitellaan kolmimuunteista fraseerausta ja tutustutaan bluesiin.
- Kappaleita soitetaan ja säestetään kuulonvaraisesti sekä transponoidaan eri sävellajeihin.
- Improvisointia käytetään musiikkityylin edellyttämällä tavalla tai työtapana erilaisissa harjoitteissa, kuten melodian ja säestyksen muuntelussa ja moodeihin tutustumisessa.
- Yhteismusisointitehtäviä
- Ohjelmistona soitetaan vähintään 20 kappaletta, joihin voi sisältyä omia sävellyksiä ja sovituksia. Kappaleiden on edustettava monipuolisesti eri tyyliä.
- Opiskeltaessa pianonsoittoa vapaata säestystä painottaen on ohjelmistoon sisällytettävä riittävästi ja monipuolisesti pianon syventävien opintojen tasoista ohjelmistoa (vähintään kuusi kappaletta eri tyylikausilta) sekä kaikki asteikot.

Syventävien opintojen suuntautumisvaihtoehdot

Oppilas ja opettaja määrittelevät yhdessä opintojen tavoitteet. Oppilas voi halutessaan syventyä yhden vapaan säestyksen osa-alueen keskeisimpiin ilmiöihin ja saada ammatillisia valmiuksia, tai hän voi tavoitteidensa mukaisesti syventyä useaan osa-alueeseen.

1) Teatterimusiikki

- Ohjelmistona musiikkia, jossa draamallinen näkökulma, esim. laulelmat, elokuva- ja teatterimusiikki
- Kuunteleminen, impulssit, reagointi ja vuorovaikutus, esim. laulajan kanssa työskennellessä pyrkimys yhteiseen fraseeraukseen, ts. musiikille ominaiseen tapaan hengittää.
- Näyttelijöiden ja näytelmän seuraaminen
- Tunteiden ja tunnelmien ilmaiseminen improvisoiden, improvisoidun laulun tai kohtauksen

säestäminen

- Osallistuminen teatteriproduktioon oppilaitoksessa tai koulussa
- Teatterilaulukokonaisuuden valmistaminen
- Tutustuminen muihin teatterissa käytettyihin kosketinsoittimiin
- Transponointia

2) Länsimainen taidemusiikki (esim. liedpianisti, korrepetiittori)

- Ohjelmistona esim. lied-piano-osuuksia sekä aarioiden ja instrumenttiteosten säestyksiä
- Continuo-säestys (kenraalibassomerkinnät)
- Satsin soittoa
- Transponointia
- Harmonian ja muodon analysointia esim. polyfonisesta tekstuurista tai partituurista soinnuttamista
- Runo- ja tekstianalyysiä sekä fonetiikan alkeita (laulumusiikki)
- Länsimaisen taidemusiikin teosten soittamista korvakuulolta
- Improvisoidut kadenssit (codat)
- Vanha musiikki

3) Rytmimusiikki (rock-, pop- tai jazz-musiikki)

- Ohjelmistona pop- ja /tai jazz-standardeja
- Kolmimuunteinen fraseeraus
- Synkopointi
- Moodit
- Blues ja boogie (vasemman käden ostinatot)
- Latalaisamerikkalainen musiikki
- Suomalainen kansanmusiikki
- Tango, milonga jne.
- Kuubalainen ja brasilialainen musiikki
- Omat sävellykset/sovitukset
- Transponointia
- Improvisointia

4) Suuntautuminen musiikkikasvatukseen

- Ohjelmistona lasten ja/tai nuorten lauluja ja muuta soveltuvaa ohjelmistoa
- Soittaminen kuulonvaraisesti
- Säestystyylit, kompit, alku-, väli- ja loppusoitot
- Melodioiden laulaminen ja säestäminen yhtä aikaa
- Nopeat valmiudet harmonian, melodian ja rytmikan hahmottamiseen ja toteuttamiseen

myös korvakuulolta

- Improvisointia, jonka lähtökohtana esim. kuva, teksti, liike tai tunnelmat
- Liikkeen säestäminen
- Transponointia

Suoritus

Tekninen osa

- Omaksumistehtävä: Lautakunnan valitseman kappaleen esittäminen (reaalisointumerkit, melodia). Oppilaan oletetaan sointujen hallinnan lisäksi tunnistavan ja tuottavan kappaleeseen sopivan säestyskuvion ja rakenteen (esim. alkusoitto). Tehtävä vastaa vaikeustasoltaan perustason 3 kappaleita.
- Soinnutustehtävä. Tehtävän melodia ja harmonia mahdollistavat soinnuttamisen käyttämällä perustehojen lisäksi niiden korvaavuuksia, välidominanttia ja/tai kvinttikiertoa.
- Diatoninen kvinttikierto mollissa. Esitetään joko harjoiteltu kappale tai säestys lautakunnan valitsemassa sävellajissa (c-, d-, e-, f-, g-, a- ja h-mollit).
- 12-tahtisen bluesrakenteen säestäminen lautakunnan valitsemassa sävellajissa (C, G, D, A, F, Bb, Eb).
- Vapaaehtoinen improvisointitehtävä, joka arvioidaan suorituksen yhteydessä.
- Omaksumis- ja soinnutustehtäviä saa valmistella yhteensä 30 minuuttia. Tehtävien tulee olla eri sävellajeissa.

Teknisen osan arvioivat yhdessä oppilas, opettaja ja opettaja-kollega. Oppilaalle annetaan suorituksesta suullinen ja kirjallinen palaute. Kooste palautteesta kirjataan Eepokseen.

Opiskeltaessa pianonsoittoa vapaata säestystä painottaen suorittaa oppilas myös kaikki duuri – ja molliasteikot pianonsoiton opetussuunnitelmassa mainitulla tavalla.

Taiteellinen osa

Ohjelma: Kymmenen kappaleen valmisteltu ohjelma, joissa on joko melodian kanssa soitettavia tai sellaisia kappaleita, joissa on melodian soittoa yhdistettynä säestykseen (esim. välisoitto). Ohjelmaan kuuluu vähintään kolme yhteismusisointitehtävää. Ohjelma voi painottua tiettyyn musiikin tyylisuuntaan. Vapaa säestys -painotteisissa pianonsoiton opinnoissa on ohjelmassa esitettävä yksi teos pianonsoiton syventävien opintojen ohjelmistosta. Ohjelma esitetään konsertissa.

Taiteellisen osan arvioivat yhdessä oppilas, opettaja ja lautakunta, johon kuuluu puheenjohtaja ja 1–2 jäsentä. Oppilaalle annetaan suorituksesta suullinen ja kirjallinen palaute. Kooste palautteesta kirjataan Eepokseen.